

Gümnaasiumi eesti keel

Keeleteadmised loovad teoreetilise aluse praktilise keeleoskuse arendamisele. Seetõttu järgneb igale keeleteadmiste kursusele praktilise keele kursus ja on sellega lõimitud. Neid kursusi võib õpetada ka paralleelselt. Praktilise keele kursused on keskendatud õpilase suulise ning kirjaliku suhtluse, arutlus- ja väljendusoskuse arendamisele; eri liiki tekstide koostamise, selleks vajaliku teabe hankimise ning kasutamise kujunemisele. Õigekirja- ja õigekeelsusküsimusi korratakse kõigi kursuste vältel. (Innove õppekava <http://oppekava.innove.ee/gumnaasiumiharidus/keel-ja-kirjandus/>)

Gümnaasiumi eesti keele I kursus „Keel ja ühiskond“

Õppeprotsessi kirjeldus

Sissejuhatus

Kursuse „Keel ja ühiskond“ eesmärgiks on kujundada õpilases oskust mõista keele erinevaid rolle, funktsioone ja tähendust ühiskonnas erinevatel aegadel. Kursuse kaudu taotletakse, et õpilane mõistab eesti keele ühiskondlikku, ajaloolist ja kultuurilist tähtsust, osates kasutada keelt erinevates suhtlusolukordades ja orienteerudes maailma keelises mitmekesisuses.

Õppeprotsessi kirjeldus koosneb järgmistest osadest: õpitulemused, õppesisu, põhimõisted, meetodika, soovituselised õppetegevused, lõiming ja üldpädevuste kujundamine, lisamaterjalid.

Kursus hõlmab 35 õppetundi. Selle jooksul käsitletakse järgnevaid teemasid: „Keele ülesanded“, „Eesti keele eripära“, „Eesti keel ja teised keeled“, „Tänapäevase kirjakeele kujunemine“, „Eesti mitmekultuurilise ja mitmekeelse maana“. Tundide läbiviimiseks kasutab õpetaja lisaks õpikutele digivahendeid ja lähtub aktiivõppemeetoditest.

Hindamine

Hindamisel lähtutakse gümnaasiumi riikliku õppekava üldosa sättest ja kooli õppekavast.

Õpioskusi hinnatakse suuliste vastuste, kirjalike tööde ning praktiliste tegevuste alusel nii sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega. Tähtsal kohal on kujundav hindamine, mis keskendub eelkõige õpilase arengu võrdlemisele tema varasemate saavutustega.

Kursuse raames hinnatakse eri liiki tekstide mõistmist, teabeallikate kasutamise oskust, korrektset suulist ja kirjalikku keelekasutust, faktiteadmisi.

Õpitulemused:

- 1) mõistab ja oskab analüüsida keele rolli, funktsioone ning tähendust ühiskonnas;
- 2) mõistab allkeelte ja keele varieerumise olemust;
- 3) tunneb suulise ja kirjaliku keele norme ning etiketti;
- 4) oskab nimetada ajastuomaseid keelenähtusi.

Õppesisu

1. Keele ülesanded: infovahetus, suhteloomine, identiteedi väljendamine, maailmapildi

kujundamine. Keel kui märgisüsteem. Teised märgisüsteemid. Graafilised üldistused (joonised, tabelid, skeemid). Pildikeel. Märgisüsteemide ühendamine tekstis. Kunst ja keel.

2. Eesti keele eripära: häälikusüsteem, astmevaheldus, muutevormistik, lausetüübid ja sõnajärg, sõnamoodustus.

3. Eesti keel ja teised keeled. Eesti keel soome-ugri keelena. Euroopa ning maailma keeled (valikuliselt). Keelekontaktid saksa, vene, inglise ja soome keelega. Keele varieerumine ning muutumine.

4. Tänapäevase kirjakeele kujunemine. Kirjakeel ja kõnekeel. Murdekeel ja kodumurre. Kirjakeele norm. Keeleline etikett. Keelekasutuse valdkonnad ning sotsiaalrühmade erikeeled. Släng. Aktsent.

5. Eesti mitmekultuurilise ja mitmekeelse maana. Keeleline tolerantsus. Eesti keelepoliitika. Eesti keele kasutusvaldkonnad ja arendus: keeletehnoloogia, terminoloogia ja oskuskeel, ilukirjandus, tõlkekultuur. Eesti keele staatus ja tulevik.

Põhimõisted: märgisüsteem, häälikusüsteem, astmevaheldus, kirjakeel, kõnekeel, murdekeel, släng, keeletehnoloogia, oskuskeel, keelekontaktid, keelepoliitika, terminoloogia, allkeel, identiteet

Metoodika

Õpetaja

- kasutab erinevaid õpikuid;
- kasutab erinevaid aktiivõppe meetodeid (paaris- ja rühmatööd, rollimängud jm), veebipõhiseid materjale;
- suunab kasutama digivahendeid, otsima infot erinevatest allikatest (õpik, ajalehed-ajakirjad, televisioon-raadio, videomaterjalid jm);
- juhendab esitluste tegemist.

Soovitused võimalikeks õppetegevusteks

1. Keele ülesanded

Õpilane

- teab keele funktsioone;
- õpib tundma keelt kui märgisüsteemi ja võrdleb teiste märkidega (nt arvude, looduse, heli-, pildikeel);
- toob näiteid keelekasutuse kohta erinevates situatsioonides nii kirjalikult kui ka suuliselt.

2. Eesti keele eripära

Õpilane

- kasutab mõistete omandamiseks õpikut ja veebimaterjale;
- otsib sõnaloo ja loova sõnakasutuse näiteid Vikerkaare ja Akadeemia veergudelt ning vabamast võrgutekstist jne;
- õpib tundma häälikusüsteemi, väldet, astmevaheldust, prosoodiat; käänd- ja pöörd sõna vorme; sõnamoodustuse viise; sõnajärge.

3. Eesti keel ja teised keeled

Õpilane

- teab soome-ugri keelte nimetusi ja rahvusrühmade suurusi;
- annab ülevaate soome-ugri keeltest ja muudest meile kultuuriliselt olulisematest keelkondadest ja näitlikustab veebimaterjalide abil;
- võrdleb eri keeli ja keelevariante;
- võrdleb eri aegade eesti keelekujusid;
- otsib infot eesti kirjakeele nüüdisarengute kohta (keeletehnoloogia, oskuskeeled).

4. Tänapäeva kirjakeele kujunemine

Õpilane

- kuulab salvestatud suulisi tekste, k.a murdetekste;
- võrdleb eri ajastute, paikkondade ja rühmade kirjalikke tekstinäiteid;
- arutleb keelekontaktide vajalikkuse ja ohu (teksti hägusus ja mitmemõttelisus) üle;
- võrdleb sõnavara-, grammatika- ja kasutusnormide muutumist läbi aegade;
- kõrvutab erinevaid allkeeli.

5. Eesti mitmekultuurilise ja mitmekeelse maana

Õpilane

- kasutab keelepoliitikat puudutavaid lisamaterjale ajakirjandusest, nt Akadeemia, Vikerkaar, analüüsib keeleseadust vms;
- kasutab mõistete omandamiseks õpikut ja veebimaterjale;
- avaldab arvamust, argumenteerib väikekeelte säilimisvõimaluste üle üleilmastumise taustal;
- edastab eri allikaist saadud infot migratsiooni, mitmekeelse ja -kultuurilise elukeskkonna jm kohta.

Lõiming ja üldpädevuste kujundamine

Ainetevaheline lõiming: kirjandus, võõrkeeled, sotsiaalsed, kehaline kasvatus, arvutiõpetus. Eesti keelt võrreldakse teiste keeltega; arutluste, väitluste ja erinevate tekstide kaudu arendatakse argumenteerimisoskust; loovtegevuste ja rollimängude kaudu kogetakse erinevaid olukordi; digivahendite abil otsitakse ja edastatakse infot.

Kultuuri- ja väärtuspädevus. Keeleõpetuses rõhutatakse emakeele eripära, arenguloo ja kasutusvaldkondade tundmist, suhtumist keelde kui kunstiloomingusse. Keelt õpetades kujundatakse õpilase kõlbelisi väärtusi, sotsiaalseid hoiakuid ning tõekspidamisi, suhtumist oma ja teiste rahvaste kultuuripärandisse.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus. Tundides kujundatakse koostööoskust, julgustatakse oma arvamust avaldama, kaaslaste ideid tunnustama. Õpitakse arvestama mitmekeelse ja -kultuurilise elukeskkonnaga.

Enesemääratluspädevus. Avardatakse õpilase maailmapilti, juureldakse identiteedi üle.

Õpipädevus. Arendatakse kuulamis-, lugemis- ja kirjutamisoskust, eri liiki tekstide mõistmist, fakti ja arvamuse eristamist, eri allikatest teabe hankimist ning oma arvamuse kujundamist ja sõnastamist.

Suhtluspädevus. Esitatakse ja põhjendatakse oma seisukohti. Õppimise kaudu kujundatakse arutlemise, väitlemise ning nüüdisaegse kirjaliku suhtlemise aluseid.

Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus. Õpitakse eristama teaduslikku teavet ilukirjandus- ja aimateabest. Kasutatakse tehnoloogilisi abivahendeid infot otsimiseks ja esitluste tegemiseks.

Lisamaterjalid

- M. Ehala videoloengud – <https://www.youtube.com/watch?v=CcCYQzneHNs&noredirect=1>
- M.Ehala jt õpik „Keel ja ühiskond“ . Künnamees 2013.
- A.Verschik jt „Keel ja ühiskond“ . Maurus 2016. – <http://kirjastusmaurus.ee/oppematerjalid/keel-ja-uhiskond-opik-gumnaasiumile/>
- M. Kitsniku blogi – <http://keeljainimesed.blogspot.com.ee/>
- Konverents „Väikerahvaste keelte riskid ja võimalused“ – <https://www.youtube.com/watch?v=SbeljcHxRcU>
- M. Hallopi õppematerjal <http://keelkirjandus.weebly.com/keel-ja-uumlhiskond-otildepik.html>
- ERRi keelesaated, nt <https://arhiiv.err.ee/vaata/keelesaade-keelesaade-keel-ja-uhiskond>
- Lingvopedia <http://lingvo.info/en/lingvopedia>
- Fennougria koduleht <https://fennougria.ee/>